ל) [עי' פירוש רעב״םפסחים קיט. ד״ה שלשמאות], ז' גיטין וז: ע״ש, ג) ושם ע"שו. ד) במכל ליהו. ו) וסוטה מב: מח.

גליון הש"ם

גמ' עמון ומואב כו'. עי נר"ש פ"ל מ"ל דידיס: רש"י ד"ה כסף ובו'. וכעין זה לעיל לג ע"ח ובברכות שיחה]:

הגהות הגר"א

מוסף רש"י

תלת מאה. לאו דוקא, וכן כל שלש מאות שבש״ס ירווזר"ח פסחים קימ.). שהרגוהו שרי יהודה במלות יאש כשהשתחוו לו לייאש יומש בשטשתמוו כו ביומש (דהי"ב כד) ועשאוהו אלוה והרגוהו בעזרה (גיטין נד:). פורטיתא. שער לוואה שפרט מה תהא על נכסיו (שם). גר תושב. שלא קיבל עליו שאר מצות אלא ע״ז. עניו שחר מנות אלא ע"ז, שנאמר (מ"ב ה) כי לא יעשה עוד עבדך וגו' (שם). צרור הכסף לקח בידו. לדיקים שבהם המיתם (חולין צב.).

בנהרות. ל"א לינונייתא דבבל דקלים רעים של נהרות בבל שאין נושאים פירות לפי שהמים רעים הן לגדל פירות בסוטה (דף מו:) אמרי׳ קושטא הוא דאמריתו הני לנייתא דבבל מששת ימי בראשית . איתנהו ונהר שתחת הני לינונייתא מי מרים נינהו: שיבבי. שכנים:

פוק חת. לה ממקומך ובה הל הרך ישראל ומכבשנה: כי חין החיש. מקרא הוא במשלי: בקריבא הוא. בקרוב הוא ויבא בעת דוחקם. לפי דרכו של מקרא זה שהם שלחו לו שומעים אנו שהוא אכל מילתא דהוה אמרי ליה הוה משיב דבר זה: לרור הכסף לקח בידו. לדיקים שבהן מתו: ואכרה לי בחמשה עשר כסף. פדיתי אותה במלרים בט"ו בניסן: כסף וחומר שעורים ולתך שעורים. בזכות לדיקים שנקראו כסף חומר שעורים שלשים סאין ולחך חמשה עשר סאין [א] גם׳ הלן נדרך מרחוק. אלו ארבעים וחמשה לדיקים שהעולם מתקיים עליהם בחולין פרק גיד הנשה (דף נב) פעמים ששלשים כאן וט"ו בחרץ ישרחל ופעמים שט"ו כחן ושלשים בארץ ישראל ° ובמסכת חולין היכא דקא מפרש האי קרא בלדיקיא אמרי אין כסף אלא נדיקים וכן הוא אומר נרור הכסף לקח בידו: **כבר קבע להם זמן.** שלא יבא עד ע' שנה שתשלים גלות בבל: מתלגה וממטרה. מחמת שלגים ומטרים: תה השינה דטורי. בה דרך תחתית ההרים וההרים יגינו עליך מן השלגים ומן המטרים: שלחו כר מושל חרץ. שלחו שליח אל נבוכד נצר שהיה מושל ארך שיבא אל הר בת ליון דרך הסלעים וההרים: לים לי דוכחא. לא יהיה לי מקום סביב לירושלים שנוכל אני וחיילי לישב במקום מכוסה מפני הגשמים: קבריהם של ישראל. מערות שלהן סביב לירושלים ובהן אתה וחיילותיך יכולין לישב: יוליאו את עלמות מלכי יהודה. שעתידים להשליך מן הקברים העלמות שבקברים שנאמר בעת ההיא וגו': אימת אתי בר נפלי. איידי דאמרינן לרור הכסף לקח בידו שנתמעטו הלדיקים קא מיירי הא נמי במשיח וקאת' תלמידים מתמעטין ואיידי דאמרי' ותהי האמת נעדרת אייתי הא דההוא אתרא דשמיה קושטא:

ומי סליק כו' והא כסיב. בההיא פרשתא ויעלו לדקיה אל המלך רבלתה אלמא ברבלה הוה: זו אנטוכיא. ואנטוכיא קיימא לוי דאינה מארץ ישראל: דמום דיוקנו. של נבוכד נצר: חקוקה לו על מרכבתו. של נבוחר אדן ודומה לו כמו שעומד לפניו ולכך כתיב בא נבוכד נלר

להכנים מבני בניו תחת כנפי השכינה: לנייתה דבבל. דהלים מרים הם שעומדים

והיינו כבוד: טעין חלח מאה כודניית'. משחוי שלש מחות פרדות: נרגא דפרולא. פטישי ברול: דשליט׳ בפרולה. ברול חדוד הקולך ברול אחר: בלעתינהו. לא בליעה ממש אלא שיברם שהיו מתפוללין הפטישים בהכותם בשער לשברה: פחוחיה יחד. משמע על פתח אחד הלמו כל הכשילים וכילפות יחד ולא הועיל כלום: שוור בר שוור. דולג בר דולג קום וכבש ירושלים לנבחר אדן קאמר. ל״א שוור בר שוור מדלג בר מדלג קפלת פעם החת עם סנחריב ועכשיו פעם שניה: בקופא. מגב הפטיש ולא מחודו כמו קופא דמחטא (ב״מ דף לח:): יודע כמביא למעלה. תפלה היא. יודע לפניך אותו סבך עץ קרדומות ששבר בו את ירושלים כחילו הביחו למעלה בכסח הכבוד: גבה היכלת. ובקש לעלות לרקיע: דרכו ביה מן שמית. והשפילוהו: זחה דעתיה. מתגאה על שהיה מלליח: עמא קטילא. שכבר נגזר עליהם על כך: וטחני קמח. וטחני חטים לא נאמר אלא קמח שאין לריך טחינה: למתך. מקום שהקלעים לומתין בלד הרחש: שובל. קלע הרחש שדומין לשבלים: גלי שוק עברי נהרות. פורענות זה היה הקב"ה אומר לישראל לכו וטחנו קמח כלומר טחונים אתם כבר לקמח ותחזרו ותטחן עדיין תגלי קלעי ראשיכם ושוקיכם ותלכו בגלות: חייתו לי וחינסי. וחנסה חם דם זבחים הוח: כפי ולח חידמי. שחט בהמות ולא אידמי הדם: פרטתא. שטר לווחה: וחיסגייר. נבוזרחדן: גר תושב. שלה קבל עליו שחר מצות וקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים: של אותו רשע. נבוכד נלר: רפינו ולא נרפתה. שהיה הקב"ה מבקש לרפאותו אלו נהרות בבל. שהם רעים לשתות:

 וַיִּתְפְּשׁוּ אֶת הַמֶּלֶךְ
וַיִּעַלְוּ אֹתוֹ אֶל מֶלֶךְ בְּבֶל ַרְבְּלְתָה וַיְדַבְּרוּ מִשְׁפָּט: מלכים ב מלכים ב כה ו בכשיל וכילפת יהלמון: בְּסֵבֶרְ עֵץ קַרְדְּמּוֹת:

תהלים עד ה תהכים עד ה 4. סְלָה כָל אַבִּירִי אֲדֹנְי בְּקַרְבִּי קָרָא עָלִי מוֹעֵד לִשְׁבַּר בַּחוּרָי נַת דְּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת יְהוּדָה: איכה א טו

אינה א טו 5. קחי רחים וְטַחֲנִי קְמַח גַּלִּי צַמּתר חוזוּםי יייכר זֵּלִי שׁוֹל עַבְרִי נְקְּרוֹת: גַּלִי שׁוֹלְ עַבְרִי נְקְרוֹת: אַנִי זִינִּים וְטִּוְיִּי, אֲנַח ישטיהו מז ר

6. רְפִּינוּ אֶת בָּבֶל וְלֹא נִרְפָּתָה עִזְבוּהָ וְנֵלֵךְ אִישׁ רְאַרְצוֹ כִּי נְגַע אֶל הַשְּׁמִיִם מִשְׁפָּטָה וְנִשָּׂא הַשָּׁמִיִם מִשְׁפָּטָה וְנִשָּׂא עַד שָׁחָקִים: ירמיהו וא מ

הַלַרְ בָּדֵרֵרְ מֵרָחוֹק:

משליזיט משליזיט איש מִלְחָמָה יְיָ. 8. יְיָ אִישׁ מִלְחָמָה יְיָ. שמות טו ג . 9. צרור הכסף לקח בידו לְיוֹם הַכֵּסֶא יָבא בֵיתוֹ: לְיוֹם הַכַּסֶא

משלי ז כ משלי ז כ נאַבַּרָהַ לִי בַּחֲמִשָּׁה. עְשָׂר כָּסֶף וְחֹמֶר שְׁעֹרִים ילֶתֶךְ שִׁעִרִים:

הושעג ב

וושע גיב. 11. תִּקְעוּ בַחֹרֶשׁ שׁוֹפֶר בַּבֵּסֶה לְיוֹם חַגַנוּ: תהלים פא ד

וווילים פא ד 12. שָׁלְחוּ בַר מֹשֵׁל אֶרֶץ מִּשֶּׁלַע מִּדְבָּרָה אֶל הַר בַּת צִיּוֹן: ישעיהו טז א .13 בָּעֵת הַהִּיא נְאָם יוציאו אַת עצמות מַלְבֵי יְהוּדָה וְאֶת עֵצְמוֹת שָּׂרָיו יְהַּנְּדָה וְאֶת עַצְּמוֹת שְּׁרְּיוֹ וְאַת עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים וְאַת עַצְמוֹת הַנְּבִיאִים יְרוּשֶׁלֶם מִמְבְּרֵיהֶם: ירישֶׁלֶם מִמְבְּרֵיהֶם: ירמיהו ח א

14. בַּיּוֹם הַהוֹא אָקִים אֶת סֻבַּת דְּוִיד הַנּפֶּלֶת וְגָדְרְתִּי אֶת פִּרְצִיהָן וְהָרְסֹתְיוֹ אָקִים וּבְנִיתִיוּ נְהֲרְסֹתְיוֹ אָקִים וּבְנִיתִיוּ כִּימֵי עוֹלֶם: עמוס ט יּ

ומי סליק נבוכד נצר לירושלים והכתיב ויעלו אותו אל מלך בבל רבלתה ואמר ר' אבהו זו אנטוכיא רב חסדא ורב יצחק בר אבודימי חד אמר דמות דיוקנו היתה חקוקה לו על מרכבתו וחד אמר אימה יתירה היתה לו ממנו ודומה כמי שעומד לפניו אמר רבא מעין יותלת מאה כודנייתא נרגא דפרולא דשלים בפרולא שדר ליה נבוכד נצר לנבוזראָדן כולהו בלעתינהו חד דשא דירושלם שנאמר ² פתוחיה יחד בכשיל וכילפות יהלומון בעי למיהדר אמר מסתפינא דלא ליעבדו בי כי היכי דעבדו בסגחריב נפקא קלא ואמר שוור בר שוור נבוזר אדן שוור דממא זימנא דמקדשא חריב והיכלא מיקלי פש ליה חד נרגא אתא מחייה בקופא ואיפתח שנאמר יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות הוה קטיל ואזל עד דמטא להיכלא אדליק ביה נורא גבה היכלא דרכו ביה מן שמיא שנאמר יגת דרך ה' לבתולת בת יהודה קא זיחא דעתיה נפקא בת קלא ואמרה ליה עמא קטילא קטלת היכלא קליא קלית קימחא מחינא מחינת שנאמר ⁵קחי רחים ומחני קמח גלי צמתך חשפי שובל גלי שוק עברי נהרות חטים לא נאמר אלא קמח יחזא דמיה דוכריה דהוה קא רתח אמר להו מאי האי אמרו ליה דם זבחים הוא דאישתפיך אמר להו אייתי ואנסי אי מדמו כםי ולא אידמו אמר להו גלו לי ואי לא סריקנא לכו לבשרייכו במסריקא דפרזלא אמרו ליה האי כהן ונביא הוא דאינבי להו לישראל בחורבנא דירושלם וקטלוהו אמר להו אנא מפייםנא ליה אייתי רבנן קטיל עילויה ולא נח אייתי דרדקי דבי רב קטיל עילויה ולא נח אייתי פרחי כהונה קטיל עילויה ולא נח עד די קטל עילויה תשעין וארבעה ריבוא ולא נח קרב לגביה אמר זכריה זכריה מובים שבהן איבדתים ניחא

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

לך דאיקטלינהו לכולהו מיד נח הרהר תשובה בדעתיה אמר מה הם שלא איבדו אלא נפש אחת כך ההוא גברא מה תיהוי עליה ערק שדר פורטיתא לביתיה ואיתגייר תנו רבנן יונעמן גר תושב היה נבוזר אדן גר צדק היה מבני בניו של סיסרא למדו תורה בירושלים מבני בניו של סנחריב לימדו תורה ברבים ומאן נינהו שמעיה ואבטליון מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקב"ה להכניםן תחת כנפי השכינה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבונו של עולם מי שהחריב את ביתך ושרף את היכלך תכנים תחת כנפי השכינה היינו דכתיב ירפינו יי את בבל ולא נרפתה עולא אמר זה נבוכד נצר רבי שמואל בר נחמני אמר אלו נהרות בבל ותרגמה דצינייתא ∘(צרידתא) דבבלאי אמר עולא עמון ומואב שיבבי בישי דירושלם הוו כיון דשמעינהו לנביאי דקא מיתנבאי לחורבנא דירושלם שלחו לנבוכד נצר פוק ותא אמר מסתפינא דלא ליעבדו לי כדעבדו בקמאי שלחו לִיח יכי אין הִאיש בביתו ואו הלך בדרך מרחוק יואין איש אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר בה' איש מלחמה שלח להו בקריבא הוא ואתי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח להו אית להו צדיקי דבעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה יצרור הכסף לקח בידו ואין כסף אלא צדיקים שנאמר יואכרה לי בחמשה עשר כסף וחומר שעורים ולתך שעורים שלח להו הדרי רשיעי בתשובה ובעו רחמי ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להן זמן שנאמר ליום הכסא, יבא (ל)ביתו אין כסא, אלא זמן שנאמר "בכסה ליום חגנו שלח להו סיתווא הוא ולא מצינא דאתי מתלגא וממיטרא שלחו ליה תא אשינא דטורא שנאמר ישלחו כר מושל ארץ מסלע מדברה אל הר בת ציון שלח להו אי אתינא לית לי דוכתא דיתיבנא ביה שלחו ליה קברות שלהם מעולין מפלטירין שלך דכתיב יבעת ההיא נאום ה' יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ואת עצמות הגביאים ואת עצמות יושבי ירושלים מקבריהם ושמחום לשמש ולירח ולכל צבא השמים אשר אהבום ואשר עבדום ואשר הלכו אחריהם אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי אמר ליה מאן בר נפלי א"ל משיח משיח בר נפלי קרית ליה א"ל אין דכתיב ⁴ביום ההוא אקים